

ΣΠΗΛΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΚΩΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Ἄπο

τὸν Λάζαρο Χατζηλαζαρίδη*

I. ΓΕΝΙΚΑ :

1. Ἱστορικό :

Μὲ πρόταση τῆς Ἑλληνικῆς Σπηλαιολογικῆς Ἑταιρείας ὁ ΕΟΤ χρηματοδότησε τὴν ἐπισήμανση καὶ ἐξερεύνηση σπηλαίων τῆς Κῶ.

Ἡ Ε.Σ.Ε. ἀνάθεσε τὴν ἀποστολὴν στὰ μέλη τῆς δίδα Νάσια Βαρβέρη καὶ κ. κ. Θόδωρο Κιτσέλη καὶ Λάζαρο Χατζηλαζαρίδη. Ἡ ἔρευνα πραγματοποιήθηκε στὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1976.

Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο ὅτι, γιὰ πρώτη φορὰ γίνανε ἀπὸ τὴν Ε.Σ.Ε. σπηλαιολογικὲς ἐρευνες στὴν Κῶ. Στὰ σπηλαιολογικὰ ἀρχεῖα τῆς Ε.Σ.Ε. ὑπάρχουν 4 ἀριθμοὶ σπηλαιολογικοῦ μητρώου (Α.Σ.Μ. 4384 - 4387), ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἰσάριθμες θερμὲς καὶ ἰαματικὲς πηγές.

Στὸ νησί ἡ ἐξερευνητικὴ ὁμάδα προσαναστολίστηκε ἀπὸ τὴν Τουριστικὴ Ἀστυνομία τῆς Κῶ πρὸς τὸ Ἐπαρχεῖο καὶ τὸ Δασαρχεῖο γιὰ τὴ συλλογὴ στοιχείων, σχετικὰ μὲ τὶς σπηλαιολογικὲς μορφὲς τοῦ νησιοῦ καὶ χαρτογράφησε τὸ σπήλαιο Σιδερότρυπας τῆς κορυφῆς τοῦ Δικαίου ὄρους, τὸ σπήλαιο Ἄσπρης Πέτρας τῆς Κεφάλου καὶ τὸ βάραθρο τῆς περιοχῆς Λαγουδιοῦ - Ζιάς τῆς κοινότητος Ἄσφενδιοῦ. (βλ. περιγραφὲς κατωτέρω).

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, σύμφωνα μὲ πληροφορίες, ποὺ συλλέχθηκαν ἀπὸ κατοίκους, ἀπὸ κοινοτάρχες καὶ ἀπὸ τὸν κ. Μανώλη Β. Μάμη, ὁδηγὸ τῆς ἐρευνητικῆς ὁμάδας ἀπὸ τὴν κοινότητα Ἄσφενδιοῦ, ὑπάρχουν μικρὰ σπήλαια ἐνάλια στὶς ἀνατολικὲς πλευρὲς τοῦ νησιοῦ. Ἐπίσης σπήλαια, ποὺ παρυσιάζουν ἐνδιαφέρον ὑπάρχουν στὶς νοτιοανατολικὲς περιοχὲς τοῦ νησιοῦ καὶ συγκεκριμένα στὴν παραλία τῆς περιοχῆς Μάρμαρα. Τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ αὐτὰ βρίσκεται στὴν τοποθεσία Κατσούντρι - Μαρίσι, τὸ ὁποῖο, κατὰ πληροφορίες, ἔχει μεγάλο μῆκος καὶ σταλακτίτες.

* Ἡ ὁμάδα, ποὺ μελλοντικὰ θὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν περιοχὴ, μπορεῖ νὰ ξεκι-

* Laz. Chatzilazaridis, Recherche Spéléologique au île Kos (Grèce).

νήσει από το χωριό Λαγούδι ή το Πυλί και αφού περάσει τον όρεινό όγκο του Δικαίου όρους να φθάσει στην άνωτέρω περιοχή. Η προσπέλαση όμως του Δικαίου όρους είναι πολύ επίπονη. Προτιμότερο είναι να ξεκινήσει η έρευνητική ομάδα από τα Καρδάμαινα με πλοιάριο.

Έκτός από τα φυσικά κοιλάματα (σπήλαια - βάραθρα), που είναι διανοιγμένα στα άσβεστολιθικά πετρώματα του νησιού, παρατηρήθηκαν πολλά τεχνητά σπήλαια διανοιγμένα στα νεογενή στρώματα της Κω. Πρόκειται για σπήλαια μικρού μεγέθους λαξευτά από ανθρώπινα χέρια κατά την αρχαία εποχή και μέχρι τη σημερινή, που χρησιμοποιούνται από τους κατοίκους σαν σταύλοι, άχυρώνες, αποθήκες και πιθανόν σαν κατοικίες. Χωρίς υπερβολή ο άριθμός των λαξευτών σπηλαίων, μέσα στα νεογενή στρώματα, είναι άρκετες εκατοντάδες σ' όλοκληρο το νησί.

Άπό την έρευνα αυτή στην Κω προστέθηκαν στο μητρώο της Ε. Σ. Ε. όκτώ σπηλαιολογικές μορφές, συγκεκριμένα έξι σπήλαια - βάραθρα από τις περιοχές Άσφενδιού - Ζιΰς - Λαγουδιού και Άσπρης Πέτρας Κεφάλου και δύο φυσικές γέφυρες από την Άσπρη Πέτρα,

2. Τουρισμός:

Συμπερασματικά αναφέρεται ότι από τις περιοχές, που έρευνήθηκαν άξιζει να άξιοποιηθεί τουριστικά ή περιοχή της Άσπρης Πέτρας, ενώ είναι γεγονός άναμφισβήτητο ότι, χρειάζεται όλο το νησί μία λεπτομερέστερη συνέχιση της έρευνας, από την όποία είναι βέβαιο ότι θα προκύψουν πολλά ενδιαφέροντα. Θεωρούμε άπαραίτητη την έρευνα τουλάχιστο στην περιοχή Μάρμαρα. Δυστυχώς οικονομικές δυσχέρειες δέν επέτρεψαν στην ομάδα της Ε.Σ.Ε. να φέρει περισσότερα στοιχεία από αυτά που αναφέραμε.

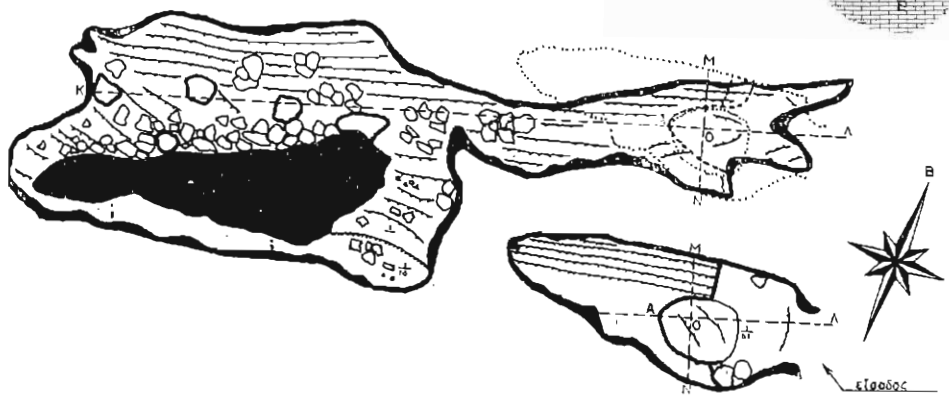
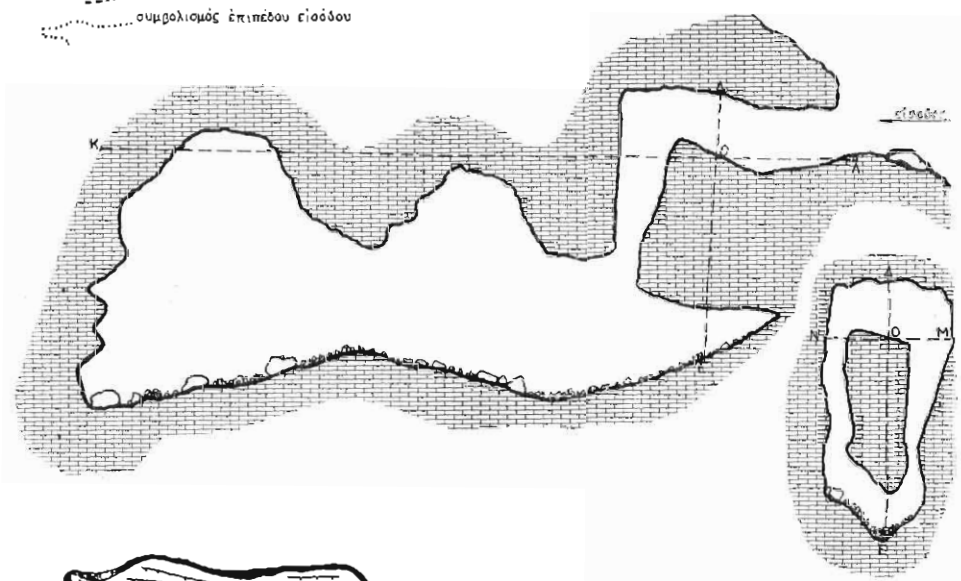
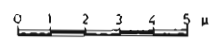
3. Γεωλογικές παρατηρήσεις:

Το νησί Κω άνήκει στην γεωτεκτονική ύποπελαγονική ζώνη ή ζώνη της Άνατολικής Ελλάδας. Η ζώνη αυτή άρχίζει από τα Έλληνοαλβανικά σύνορα και καταλαμβάνει μιá ενδιάμεση λωρίδα από την ήπειρωτική Ελλάδα (Δυτ. Θεσσαλία, Όρθυ, Καλλίδρομο, Έλικώνα, Πάρνηθα, Γεράνεια) μέχρι τα νότια των Κυκλάδων, όπου παρουσιάζει μιá κάμψη (τόξο) και από την Άμοργό—Κάλυμνο—Κω, διευθύνεται προς τη Μ. Άσία. Τα πετρώματα, που επικρατούν στην Κω είναι νεογενή (θαλάσσια, λιμναία, ύφάλμυρα), ήφαιστιακά (ήφαιστίτες, τόφοι τεταρτογενείς), άσβεστόλιθοι, γνεύσιοι, σχιστόλιθοι.

Η συμμετοχή των άσβεστολίθων στα πετρώματα του νησιού σε άναλογία με άλλες περιοχές της χώρας μας είναι σχετικά μικρή. Έτσι μικραίνει και το ποσοστό ύπάρξεως σπηλαίων στο νησί, γιατί μόνο στα άσβεστο-

ΚΑΘΕΤΕΣ ΤΟΜΕΣ ΚΑ και ΜΝ και ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΤΟΨΕΩΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΙΟΥ
 ΣΙΔΕΡΟΤΡΥΠΑ ΤΗΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΘΡΟΥΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΚΩ
 ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ: ΛΑΖΑΡΑΚΟΥ ΧΑΤΖΗΛΑΖΑΡΙΔΗ-ΝΑΣΙΑΣ ΒΑΡΒΕΡΗ-ΘΕΟΔ ΚΙΤΣΕΛΗ
 ΑΠΟΣΥΡΣΗ: ΛΑΖ ΧΑΤΖΗΛΑΖΑΡΙΔΗ με συμμετοχή ΝΑΣΙΑΣ ΒΑΡΒΕΡΗ
 ΑΓΜ 6449

- ΥΠΟΜΝΗΜΑ
- άσβεστολιθικό πετρώμα
 - μεγάλοι και μικροί βράχοι
 - κλίσεις βαπέθου
 - κατακόρυφο επίπεδο
 - κρεμαστός βράχος
 - συμφορισμός επιπέδου εισόδου

Εικ. 1. Σπήλαιο Σιδερότρυπα τής κορυφής του Δικαίου θρους νησιού Κώ. (Κάθετες τομές ΚΑ και ΜΝ και σχέδιο κατόψεως).

λιθικά πετρώματα έχουμε δημιουργία σπηλαίων, που έχουν τουριστικό ενδιαφέρον.

Είναι πιθανό το ποσοστό του άνθρακικού άσβεστίου στα άνθρακικά πετρώματα να είναι σχετικά μικρό όποτε στην περίπτωση αυτή έχουμε περιορισμένο κάρσι, συνεπώς όχι θεαματικές σπηλαιολογικές μορφές, πράγμα που παρατηρήθηκε στα σπήλαια που εξερευνήθηκαν.

Οι άσβεστόλιθοι του Δίκαιου όρους είναι παλαιοζωϊκής ηλικίας (Σιλούριο) και τέμνονται από ρήγματα με ποικίλη διεύθυνση κατακόρυφα και κεκλιμένα, που η ηλικία τους φθάνει μέχρι τη σύγχρονη γεωλογική περίοδο.

Στο Δίκαιο όρος της Κω υπάρχουν αρκετά σπήλαια κυρίως με μικρές διαστάσεις και φτωχό λιθωματικό διάκοσμο, που η δημιουργία τους οφείλεται σε ρηξιγενείς και διακλασιόμορφες επιφάνειες, που διανοίχτηκαν από το νερό.

II. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΡΣΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΚΩΣ :

1. Σπήλαιο «Σιδερότρυπα» του Δικαίου όρους Κω.

α. Ιστορικό - Θέση :

Το σπήλαιο πήρε την ονομασία Σιδερότρυπα (Α.Σ.Μ. 6449) επειδή χα-

Εικ. 2. Το κλιμάκιο των σπηλαιολόγων στην είσοδο του σπηλαίου «Σιδερότρυπα».

Εικ. 3. Κάθοδος για τὸ κυρίως σπήλαιο τῆς «Σιδερότρυπας» τοῦ νησιοῦ Κῶ.

μηλότερα ὑπάρχει παλιὸ ὄρυχεῖο σιδήρου, ποὺ γινόταν ἐξόρυξη κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἰταλικῆς κατοχῆς τῶν Κυκλάδων. Τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴ θέση τοῦ σπηλαίου γνώριζε ὁ ποιμένας κ. Μανώλης Β. Μάμης Βρίσκεται σχεδὸν στὴν κορυφὴ τοῦ Δικαίου ὄρους τῆς Κῶ σὲ ὑψόμετρο 780 μ. περίπου, 200 μ, δυτικότερο τοῦ ἐξωκκλησιοῦ (μοναστηριοῦ) τοῦ Δικαίου Χριστοῦ.

Εἶναι διανοιγμένο στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς ἀπότομης ρεματιᾶς, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὴν κορυφὴ καὶ καταλήγει στὴν περιοχὴ Ζιά. Ἡ προσπέλαση γιὰ τὴ σπηλιὰ ἀπὸ τὶς περιοχὲς Λαγοῦδι — Ζιά καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἀπότομη ρεματιὰ εἶναι φοβερὰ ἐπίπονη. Εὐκολότερη εἶναι ἡ διαδρομὴ ἀπὸ τὸ μονοπάτι, ποὺ ὀδηγεῖ στὸ ἐξωκκλήσι τῆς κορυφῆς.

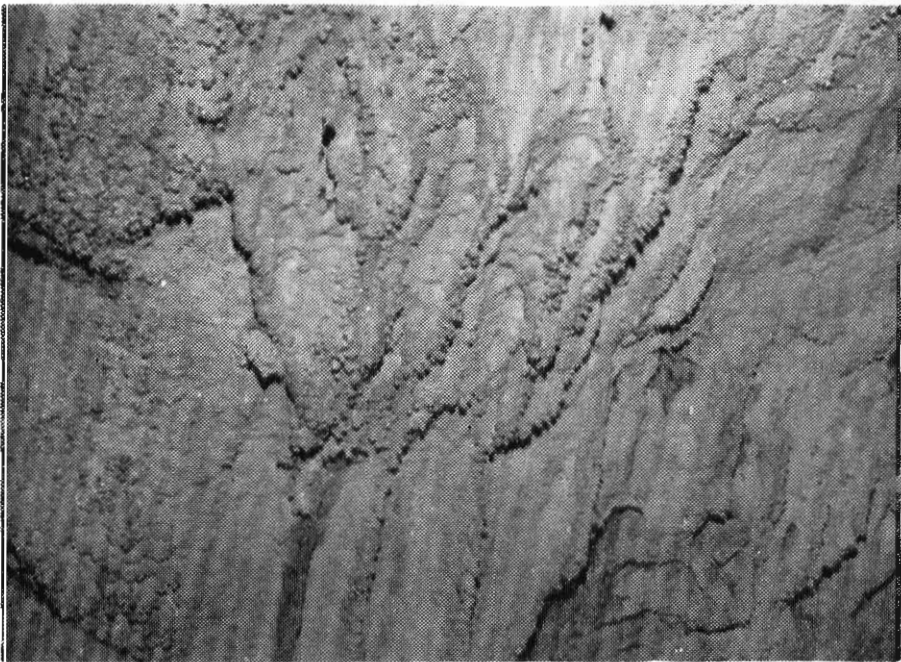
β. Γεωσπηλαιολογικὲς παρατηρήσεις:

Στὸ δρόμο γιὰ τὸ σπήλαιο Σιδερότρυπας στὴ κοίτη τῆς ἀπότομης ρεματιᾶς, παρατηρήθηκε μικρὴ ἐμφάνιση σιδηρομεταλλεύματος. Εἶναι μᾶλλον μιὰ μεταλλογενετικὴ διεΐσδυση σὲ ρηξιγενῆ ἐπιφάνεια. Ἐκτὸς ἀποψη γένεσης ἔχει σχέση μὲ πλουτωνίτη, ὁ ὁποῖος μὲ μορφὴ γρανοδιορίτη ἐμφανίζεται σὲ χαμηλότερες θέσεις.

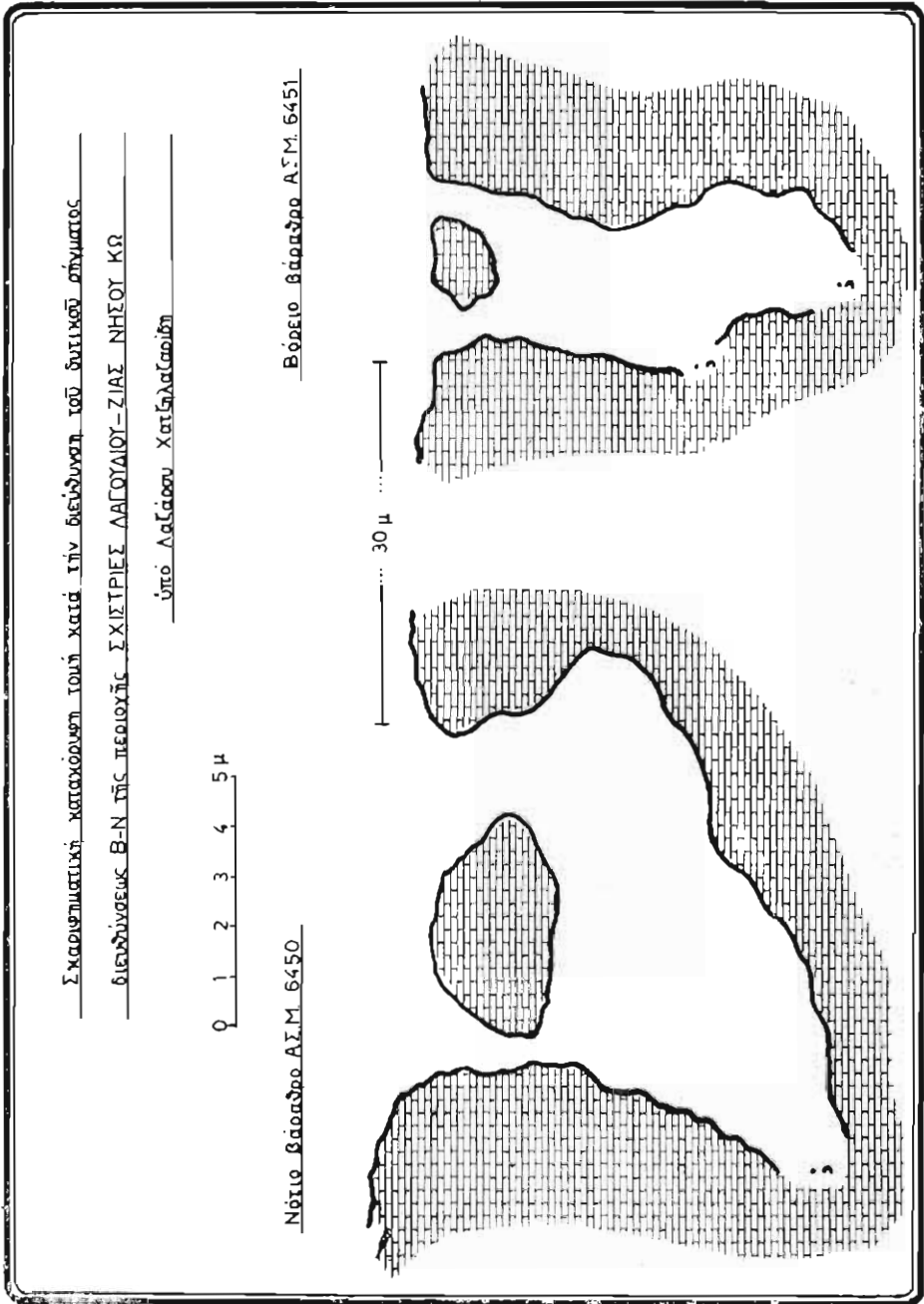
Τὸ σπήλαιο εἶναι διακλασιόμορφο σπηλαιοβάραθρο καὶ ἔχει δημιουργηθεῖ σὲ ἀσβεστόλιθο παλαιοζωϊκῆς ἡλικίας (Σιλούριο). Τὸ δάπεδο καὶ ἡ ὄροφή του εἶναι σχεδὸν παράλληλα καὶ ἔχουν μιὰ κλίση σὲ σχέση μὲ τὸ ὀριζόντιο ἐπίπεδο καὶ αὐτὸ ἐπειδὴ τὸ σπήλαιο διανοίχθηκε κατὰ μῆκος κεκλιμένης ρηξιγενοῦς ἐπιφάνειας. Σὲ μερικές θέσεις στὴν ὄροφή καὶ τὰ τοιχώματα ὑπάρχει ἀσβεστιτικό ὕλικό (κρυσταλλικός ἀσβεστίτης), ποῦ ἔχει τὴ μορφή φλούδας στὸ σῶμα τοῦ πετρώματος.

γ. Περιγραφή τοῦ σπηλαίου :

Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου βλέπει πρὸς τὴ δύση καὶ ἔχει ὕψος 1,50 μ. καὶ πλάτος 1,10 μ. Προχωρώντας στὸ ἐσωτερικὸ στὰ 2 μ. ὑπάρχει βράχος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐπιφάνεια μὲ κλίση πρὸς τὴν εἴσοδο καὶ διαστάσεις 2 · 2 μ. Οἱ τρεῖς πλευρὲς τοῦ βράχου εἶναι κατακόρυφες μὲ βάθος 6 μ. περίπου. Εὐκολότερη γιὰ κατάβαση εἶναι ἡ ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ βράχου, ποῦ σχηματίζει ἓνα κενὸ 50-70 ἑκατοστὰ μὲ τὸ ἀριστερὸ τοίχωμα τοῦ σπηλαίου. Κατεβαίνοντας τὰ 6 μ. φθάνουμε στὸ κάτω τμῆμα τοῦ σπηλαίου ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ὁ κύριος θάλαμος του. Στὴν ἀρχὴ αὐτοῦ τοῦ θαλάμου αἰωρεῖται ἀπὸ πάνω ὁ βράχος, δίπλα ἀπὸ τὸν ὁποῖο γίνεται ἡ κατάβαση. Ὁ θάλαμος αὐτὸς ἔχει

Εἰκ. 4. Πισσολιθικός λιθωματικός διάκοσμος τοῦ ἀριστεροῦ τοιχώματος τοῦ σπηλαίου «Σιδερότρυπα» τοῦ νησιοῦ Κῶ.

Εικ. 5.

μήκος 24 μ. και μέγιστο πλάτος 4 μ. Στο μέσο του, προς τὰ ἀριστερά, ὑπάρχει ἔσοχή μὲ μήκος 4 μ. μὲ πολὺ μεγάλη κλίση διαπέδου καὶ ὄροφης, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι συνδέεται μὲ τὸ τέλος τοῦ σπηλαίου μὲ ἓνα πολὺ στενὸ διάδρομο. Τὸ δάπεδο τοῦ σπηλαίου εἶναι διάσπαρτο ἀπὸ μικροῦς καὶ μεγάλους ὄγκολίθους. (Βλ. εἰκ. 1, 2, 3).

Σὲ λίγα σημεῖα τοῦ σπηλαίου παρατηρήθηκαν τμήματα ἐπιφανειῶν καλυμμένα μὲ λιθωματικὸ ὕλικό, ποὺ ἔχει μορφή πισσολίθων (κοραλλιῶν), ἐνῶ δὲν ὑπάρχουν σταλακτίτες καὶ σταλαγμίτες (Βλ. εἰκ. 4).

δ. Τουρισμός :

Τὸ σπήλαιο δὲν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον τουριστικῆς ἀξιοποιήσεως, γιατί δὲν ὑπάρχει σταλακτιτικὸς διάκοσμος καὶ ἔχει μικρὸ μέγεθος. Εἶναι γεγονός ὅμως ὅτι, ἀπὸ τὴ θέση τοῦ σπηλαίου καὶ περισσότερο ἀπὸ τὴ κορυφὴ τοῦ Δικαίου, ποὺ δὲν ἀπέχει πολὺ, ἡ θέα εἶναι καταπληκτικὴ πρὸς τὰ χαμηλότερα τοῦ νησιοῦ καὶ μακρύτερα πρὸς τὴ Νίσυρο, τὴν Κάλυμνο, τὴ Ψέριμο καὶ τὶς Μικρασιατικὲς ἀκτές.

2. Περιοχὴ Σχιστριῶν Λαγουδιοῦ-Ζιάς νησιοῦ Κῶ.

α. Γενικά :

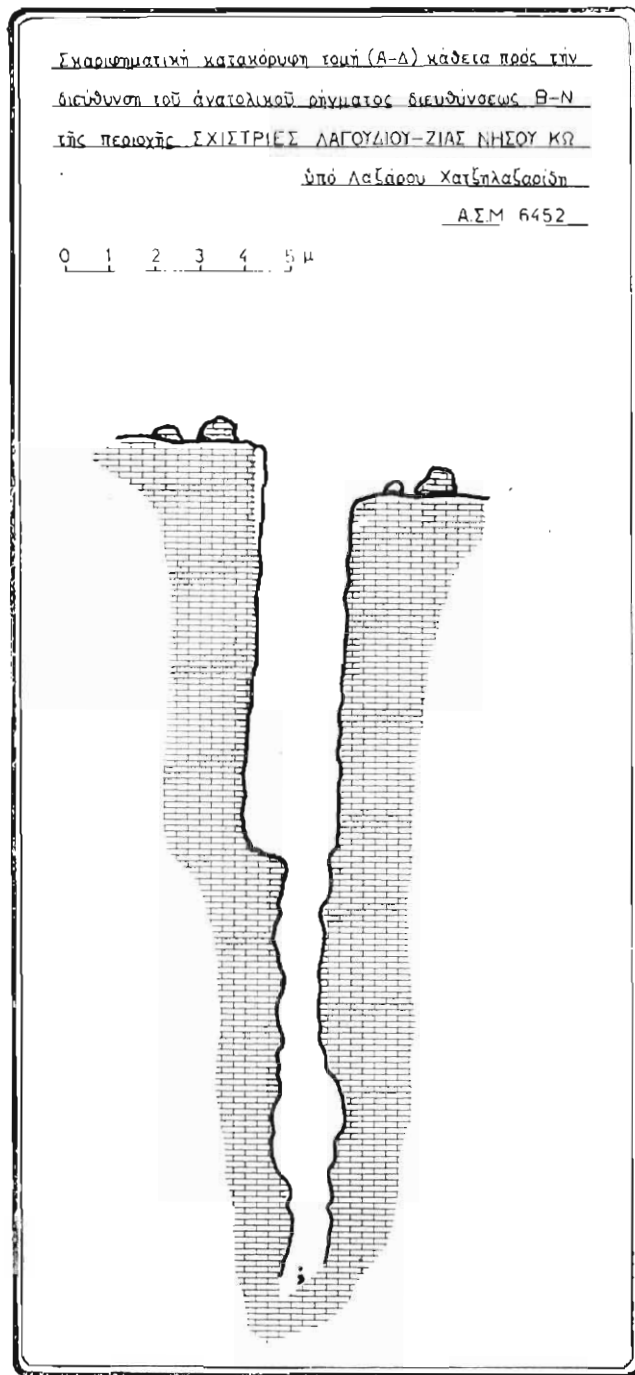
Ἡ περιοχὴ βρίσκεται στὰ νότια περίπου τῆς Ζιάς - Λαγουδιοῦ, συγκεκριμένα ἔχει τὰ ἐξῆς ἀξιμουθια :

355^ο πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας τοῦ Λαγουδιοῦ

213¹ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Εὐαγγελίστριας τῆς Ζιάς.

Ἡ περιοχὴ βρίσκεται σὲ ὑψόμετρο 420 μέτρων. Πρόκειται γιὰ δύο κατακόρυφα παράλληλα ρήγματα ποὺ ἔχουν ἀπόσταση μεταξύ τους 60 - 70 μ. καὶ διεύθυνση ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότο. Τὸ τμήμα μεταξύ τῶν δύο κατακόρυφων ρηγμάτων ἔχει ὑποστεῖ μιὰ μετάθεση πρὸς τὰ κάτω. Ἐπιφανειακὰ σὲ ὀρισμένες θέσεις, κατὰ μήκος τῶν ρηγμάτων, τὰ ρήγματα ἔχουν χαίνουσα μορφή. Ἡ μορφή αὐτὴ συνεχίζεται σὲ ὀρισμένες θέσεις πολὺ πρὸς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους, ὥστε νὰ δημιουργοῦνται ἐπιμήκη βάραθρα. Τὰ βάραθρα αὐτὰ πιθανὸν νὰ ἔχουν μεγάλο βάθος ἐπειδὴ ἡ καρστικὴ διάβρωση διευκολύνεται στὶς ἐπιφάνειες τῶν ρηγμάτων· ἐπίσης ἔχουν σχετικὰ μικρὸ πλάτος καὶ μεγάλο μήκος, τὸ ὁποῖο εἶναι ποικίλο ἐξ αἰτίας τοῦ κλεισίματος τους ἀπὸ φερτὰ ὕλικά ἢ ὄγκολίθους. Τὰ στρώματα τῆς περιοχῆς εἶναι πολὺ παλιὰ (παλαιοζωϊκά), συνεπῶς ἔχουν ὑποστεῖ ὅλες τὶς ἐπόμενες γεωλογικὲς γεωτεκτονικὲς ἐπιδράσεις.

Ἐπὶ τῆς περιοχῆς ὑπάρχουν δύο βάραθρα στὸ δυτικὸ ρήγμα, τὸ νότιο καὶ τὸ βόρειο βάραθρο, στὰ ὁποῖα δόθηκαν οἱ ἀριθμοὶ σπηλ. μητρώου 6450 καὶ 6451 ἀντί-

Εικ. 6.

στοιχα. Στο ανατολικό ρήγμα υπάρχει ένα βάραθρο, που ονομάζεται «Πηγάδι» και στο οποίο δόθηκε Α.Σ.Μ. 6452. (Βλ. εικ. 5, 6, 7).

Στά βάραθρα δεν έγινε κατάβαση, όπωςσδήποτε όμως χρειάζεται μια λεπτομερής εξερεύνηση, για να έλθουν στο φως τα ενδιαφέροντα, που θα πρέπει να υπάρχουν.

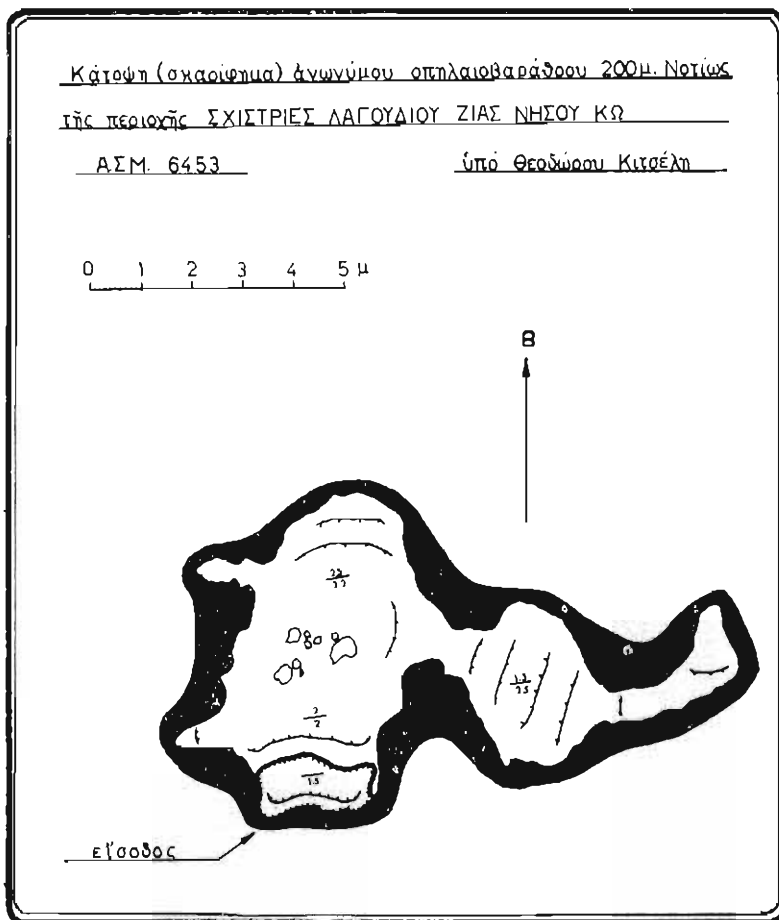
β. Άνω νυμο Σπηλαιοβάραθρο 200 μ. Ν. ΝΔ. της περιοχής «Σχιστριών» Λαγουδιού - Ζιάς νησιού Κώ:

Πρόκειται για ένα μικρό σπηλαιοβάραθρο, που βρίσκεται 200 μ. Ν. ΝΔ. της θέσης Σχιστριες Λαγουδιού - Ζιάς του νησιού Κώ και σε ύψομετρο

Εικ. 7. Άποψη του ανατολικού ρήγματος της περιοχής «Σχιστριών», στη βάση του οποίου διανοίγεται το βάραθρο «Πηγάδι». Στο βάθος διακρίνεται τμήμα του Δικαίου δρους. (Φωτ. Ν. Βαρβέρη)

380 μ. περίπου (Α.Σ.Μ. 6453). Με κατάβαση 1,5 μ. φθάνουμε στον κύριο θάλαμό του, που έχει μήκος 11 μ., μέγιστο πλάτος 6 μ. και ύψος 2 μ. Δεν παρουσιάζει κανένα ιδιαίτερο σπηλαιολογικό ενδιαφέρον. Η δημιουργία του οφείλεται σε ρήγμα, που έχει διεύθυνση Β—Ν και περνάει από τις Σχίστριες. Στην Β. πλευρά υπάρχει μυλονίτης, που πιστοποιεί την ύπαρξη του ρήγματος. Ο ασβεστόλιθος της περιοχής είναι παλαιοζωϊκής ηλικίας (Βλ. εικ. 8).

Εικ. 8.

3. Περιοχή Άσπρης Πέτρας Κεφάλου νησιού Κώ.

α. Γενικά :

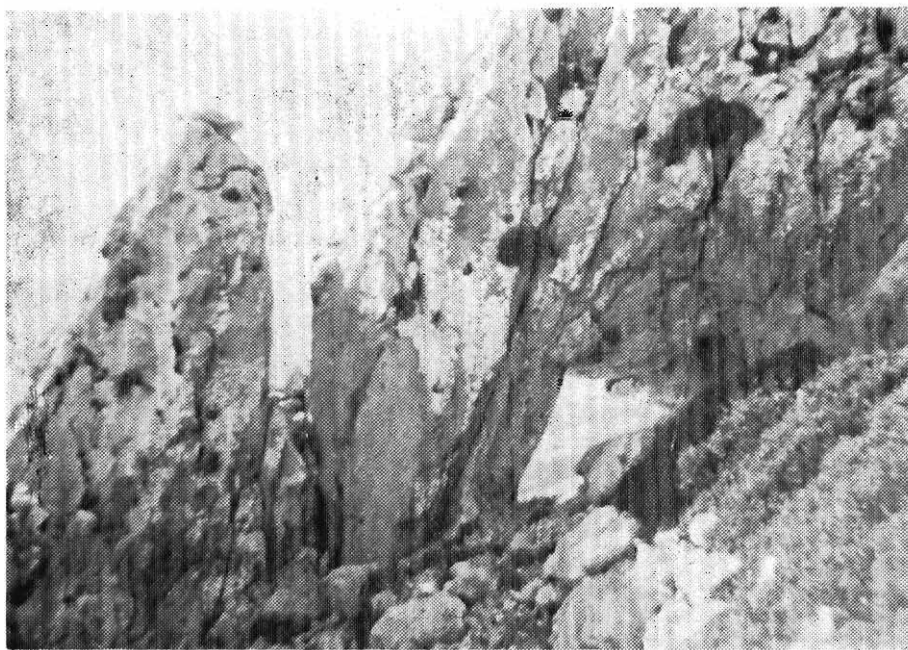
Ἡ ἐρευνητικὴ ομάδα τῆς Ε. Σ. Ε., πού τὴν ἀποτελοῦσαν ἡ δις Νάσια Βαρβέρη καὶ οἱ κ. κ. Θόδωρος Κιτσέλης καὶ Λάζ. Χατζηλαζαρίδης, πληροφόρηθηκε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ σπηλαίου τῆς Ἄσπρης Πέτρας ἀπὸ τὸ σχετικὸ γιὰ τὴν Κώ τουριστικὸ φυλλάδιο, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὑπάρχει στὴν περιοχὴ σπήλαιο μὲ προϊστορικὸ ἐνδιαφέρον. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σπήλαιο στὴν Ἄσπρη Πέτρα, πού περιγράφεται παρακάτω, ὑπάρχει καὶ φυσικὴ γέφυρα. Ἡ ὁποία μάλιστα διακρίνεται ἀπὸ ἀρκετὰ μακρὰ καὶ ἀπέχει περὶ τὰ 10 μ.

Εἰκ. 9. Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου τῆς Ἄσπρης Πέτρας Κεφάλου Κώ.

ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ σπηλαίου. Ἡ φυσικὴ γέφυρα ἔχει ὕψος περὶ τὰ 4 μ. καὶ μῆκος 5 μ. Πάνω ἀπὸ τὸν κενὸ χῶρο, πού σχηματίζει τὴ φυσικὴ γέφυρα ὑπάρχει συμπαγὲς ἀσβεστολιθικὸ πέτρωμα πάχους 10 μ. περίπου. Ἡ φυσικὴ γέφυρα σχηματίστηκε ἀπὸ τὴν ἐγκατακρήμνιση ἀσβεστολιθικῶν τεμαχῶν, πού τώρα ἀποτελοῦν τὸ δάπεδό της. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ ἄλλη φυσικὴ γέφυρα ἀγώνυμη, λίγα μέτρα ἀπὸ τὴν ἀκτὴ μέσα στὴ θάλασσα, ἡ ὁποία παρατηρήθηκε ἀπὸ τὴ θέση τοῦ σπηλαίου καὶ τῆς φυσικῆς γέφυρας τῆς Ἄσπρης

Πέτρας. Στις δύο αυτές φυσικές γέφυρες δόθηκαν Ἄριθ. Σπηλ. Μητρώου 6455 καὶ 6456 ἀντίστοιχα. (βλ. εἰκ. 9 καὶ 10).

Εἰκ. 10. Ἡ φυσικὴ γέφυρα τῆς Ἄσπρης Πέτρας ἀπὸ Α. πρὸς Δ.

Στὴν ἐγκυκλοπαίδεια «Δομῆ» γιὰ τὸ νησί Κῶς (σελ. 218) ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς :

«Ἡ Κῶς, ὅπως ἀπέδειξε ἡ ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα, κατοικεῖται συνεχῶς ἀπὸ τὰ Νεολιθικὰ χρόνια. Εὐρήματα τῆς Νεολιθικῆς περιόδου ἤλθαν στὸ φῶς κυρίως σὲ μιὰ σπηλιὰ κοντὰ στὴν Ἄσπρη Πέτρα στὸ δυτικότερο μέρος τοῦ νησιοῦ (περιοχὴ Κεφάλου), ὅπου ἐγίναν συστηματικὲς ἀνασκαφές . . .»

Ἡ Ἄσπρη Πέτρα εἶναι ἓνας ἀσβεστολιθικὸς ὄγκος μᾶλλον παλαιοζωϊκῆς ἡλικίας μέσα σὲ τὸφφους καὶ ἠφαισιτίτες τεταρτογενεῖς. Βρίσκεται στὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς νήσου περὶ τὰ 5 χμ. πρὸς τὰ νότια τῆς κοινότητος Κεφάλου.

β. Σπήλαιο Ἄσπρης Πέτρας

ΘΕΣΗ :

Βρίσκεται σὲ ὑψόμετρο 230 μ περίπου στὴ νότια πλευρὰ τοῦ ἀσβεστολιθικοῦ ὄγκου τῆς Ἄσπρης Πέτρας (Α. Σ. Μ. 6454). Προσδιορίζεται πολὺ

εύκολα από το γεγονός ότι, βρίσκεται σε απόσταση 10 μ. από τη φυσική γέφυρα διακρίνεται από μεγάλη απόσταση επί του ασβεστολιθικού όγκου καθώς προχωρούμε από το δρόμο δυτικά της Άσπρης Πέτρας και κατεβαίνουμε προς τη θάλασσα.

Εικ. 11. Τμήμα του εσωτερικού του σπηλαίου της Άσπρης Πέτρας Κεφάλου Κώ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ :

Ό χώρος μπροστά από το σπήλαιο και μέχρι τη φυσική γέφυρα είναι περιφραγμένος με ξερολιθιά. Επίσης με ξερολιθιά είναι περιφραγμένη σε όλο της το μήκος και η φυσική είσοδος του σπηλαίου, η οποία βλέπει προς το νότο, προς τη θάλασσα. Στα Ν. Α. της φυσικής εισόδου του σπηλαίου υπάρχει ένα μικρό τμήμα άκτιστο γύρω στα 80 εκατοστά, το οποίο αποτελεί την σημερινή είσοδο του σπηλαίου (βλ. εικ. 11).

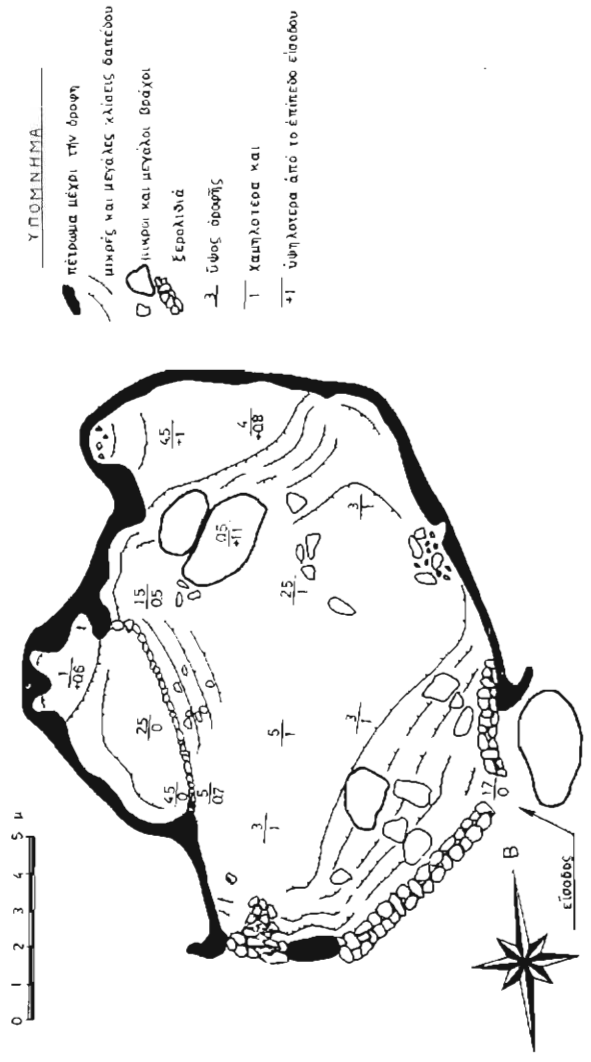
Το σπήλαιο είναι σχετικά μικρών διαστάσεων, αποτελείται από μια αίθουσα, που έχει σχήμα κυκλικό - έλλειψοειδές. Η μεγάλη διάμετρος έχει μήκος 15 μ. με διεύθυνση Β. ΒΔ. και η μικρή έχει μήκος 12 μ. με διεύθυνση Β. ΑΑ. Αμέσως μετά την είσοδο, το δάπεδο είναι επικλινσιγενές. Το κεντρικό τμήμα του δαπέδου είναι οριζόντιο και χαμηλότερο από τα περιφε-

ΣΠΗΛΑΙΟ - ΑΣΠΡΗΣ ΠΕΤΡΑΞ ΚΕΦΑΛΟΥ ΝΗΣΟΥ ΚΩ ΑΣΜ 6654

ΔΑΖΑΡΟΙ ΧΑΤΖΗΔΑΖΑΡΙΑΔΗ

ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ - ΑΠΟΤΙΠΩΣΗ : ΝΑΣΙΑΣ ΒΑΡΒΕΡΗ

ΒΕΘΛΩΜΟΥ ΚΙΤΣΙΛΗ

Βικ. 12.

ρειακά τμήματα, που τὸ περιβάλλον. Στὰ δυτικά τῆς αἴθουσας σχηματίζεται μιὰ ἔσοχή, που χωρίζεται ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη αἴθουσα μὲ μιὰ ὑποτυπώδη ξερολιθιά. Στὸ Β. ΒΔ. τμήμα τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μιὰ ἄλλη μικρὴ ἔσοχὴ μπροστὰ ἀπὸ τὴν ὁποία ὑπάρχουν δύο μεγάλοι (σχετικὰ) βράχοι. Τὸ ὕψος ὄροφης κυμαίνεται κατὰ θέσεις καὶ εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ 2 μ. Ἔτσι εἶναι ἄνετο γιὰ ἐπίσκεψη καὶ φωτίζεται σχεδὸν ὁλόκληρο. Τὸ φῶς μπαίνει μέσα ἀπὸ τὴν ΝΑ εἴσοδο καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸ ἀνοιγμα που σχηματίζεται στὰ δυτικά τῆς φυσικῆς εἰσόδου ἀπὸ τὴ γκρεμισμένη ξερολιθιά. (Βλ. εἰκ. 12).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ :

Τὸ σπήλαιο εἶναι διανοιγμένο στὸν πολυρηγματωμένο ἀσβεστολιθικὸ ὄγκο τῆς Ἄσπρης Πέτρας, που εἶναι τὸ μόνο ἀνθρακικὸ πέτρωμα στὴν περιοχή. Ἡ Β. ΒΔ. ἔσοχὴ τοῦ σπηλαίου φαίνεται νὰ ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπὸ νερό, τὸ ὁποῖο, ἂν πράγματι ὑπῆρχε κάποτε, εἶναι τὸ κύριο αἶτιο δημιουργίας τοῦ σπηλαίου. Ἀπὸ πολλὰ σημεῖα τῆς ὄροφης φαίνεται ὅτι, ἔχουν ἀποκολληθεῖ τμήματα ἔτσι ὥστε νὰ μοιάζει ὅτι τὸ σπήλαιο δημιουργήθηκε ἀπὸ ἐγκατακρήμνιση τεμαχῶν. Τὸ δάπεδο σ' ὅλη του τὴν ἔκταση εἶναι καλυμμένο μὲ ἔδαφος, που μᾶλλον εἶναι προϊόν ἀπασβετώσεως τοῦ ἀσβεστολίθου. Εἶναι γεγονός ὅτι, δὲν παρουσιάζεται καθόλου λιθωματικὸς διάκοσμος. Ὅλες οἱ τεκτονικὲς ἐπιφάνειες τοῦ σπηλαίου (διακλάσεις, ρήγματα) που παρατηροῦνται στὴν ὄροφὴ εἶναι γεμισμένες δευτερογενῶς μὲ κρυσταλλικὸ ἀββεστίτη. Σὲ ὀρισμένα σημεῖα ἄλλες ρηγματώσεις ἔχουν διευρυνθεῖ ἔτσι ὥστε νὰ δίνουν χαίνουσες μορφές. Στὶς θέσεις αὐτὲς σημειώνεται πολὺ ὑψηλότερη ὄροφὴ.

Φαίνεται πὼς σὲ προηγούμενες ἐποχὲς τὸ σπήλαιο χρησιμοποιήθηκε καὶ σὰν στάνη. Ὅπως ἀναφέρθηκε, παρουσιάζει προϊστορικὸ ἐνδιαφέρον. Δυστυχῶς δὲν ὑπῆρχε στὴ τριμελῆ ὁμάδα τῆς Ε. Σ. Ε. ἀρχαιολόγος γιὰ νὰ ἐκφράσει ἀπόψεις γιὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ ἐνδιαφέροντα τῆς περιοχῆς.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ :

Ἡ περιοχή τῆς Ἄσπρης Πέτρας παρουσιάζει μεγάλο τουριστικὸ ἐνδιαφέρον γιὰτί :

1. Ὑπάρχει τὸ σπήλαιο τῆς Ἄσπρης Πέτρας, που ἂν καὶ εἶναι μικρὸ καὶ χωρὶς λιθωματικὸ διάκοσμο ἔχει νεολιθικὰ ἐνδιαφέροντα.
2. Ὑπάρχει ἡ φυσικὴ γέφυρα τῆς Ἄσπρης Πέτρας, που εἶναι πολὺ θεαματικὴ.
3. Ὑπάρχει ἡ ἀνώνυμη φυσικὴ γέφυρα μέσα στὴ θάλασσα, που ἡ θεὰ της ἀπὸ τὴν φυσικὴ γέφυρα Ἄσπρης Πέτρας εἶναι πάρα πολὺ ἐντυπωσιακὴ. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι, στὴν Ἑλλάδα ἔχουμε γνωστὲς μόνο δέκα ὀκτώ

φυσικές γέφυρες. Έτσι οι δύο αυτές φυσικές γέφυρες αυξάνουν αυτό τον αριθμό των φυσικών γεφυρών σε είκοσι.

Είκ. 13. "Αποψη του ακρωτηρίου Κρίκελλος από τους πρόποδες της "Ασπρης Πέτρας. Διακρίνεται ή άνώνυμη φυσική γέφυρα στην παραλία.

4. Η θέα από την περιοχή της φυσικής γέφυρας της "Ασπρης Πέτρας γύρω - γύρω (πρός το ακρωτήριο Κρίκελλος, προς την άνώνυμη φυσική γέφυρα, προς τη γαλάζια θάλασσα, προς τα μικρά νησάκια και τη Νίσυρο) είναι πραγματικά καταπληκτική (Βλ. είκ. 13).

5. Από την "Ασπρη Πέτρα μπορεί να απολαύσει κανείς ένα ήλιοβασιλέμα, που χωρίς άμφιβολία είναι από τα πιό μαγευτικά της χώρας μας.

Αφού μέχρι την παραλία της "Ασπρης Πέτρας υπάρχει δρόμος, προ-

τείνεται διεύρυνση και ασφαλτόστρωση του και δημιουργία στη περιοχή τουριστικών εγκαταστάσεων.

S O M M A I R E

A l'île de Cos il y a plusieurs grottes avec peu de stalactites et stalagmites, creusées par l'érosion dans des roches calcaires paléozoïques formée dans des surfaces diaclastiques

Il y a encore des centaines de grottes ouvertes dans les roches quaternaires de l'île

La région aussi Aspri Petra à Kefalos et la région Marmara près de Kalamena présentent un intérêt de point de vue Spéléologique.

B I B Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

ΜΑΡΑΤΟΣ, Γ. 1972.—Γεωλογία της Ελλάδος, Αθήναι.

ΜΑΡΙΝΟΣ, Γ. 1967.—Μαθήματα και ασκήσεις Παλαιοντολογίας, Θεσ/νίκη.

ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ, Η. 1976.—Γεωλογία Ελλάδος. Σειρά Α' Ν. Β. Αθήναι.

ΧΑΤΖΗΛΑΖΑΡΙΔΗΣ, Λ. 1976.—Καρστικά φαινόμενα του βορειότερου τμήματος του Β. Ύμηττου.